

u příležitosti vydání jeho nové hry Mezi dvěma boufkami, kterou chystá
Národní divadlo

Někdy se setkáváme s básníky, kteří přicházejí na svět se stigmaty určité literární školy. Podobní spisovatelé bývají honěni v teorii a vynakládají všechen svůj um a všechno své vzdělání, aby prokázali životnost své literární víry a pravost svého směru. Jejich dílo vzniká většinou na pozadí manifestu, který kdysi podepsali, aniž jej vymyslili. Bývá poučené, vypočítané, rozšafné a mnohdy zcela bez rizika, neboť co se může stát, mají-li správný plán či recept? Jaké překvapení, jsou-li ingredience dobře odváženy a lege artis namíchaný?

Naprosto jiný typ představují básníci, kterým čerta sejde na literárních signálech a kteří se pranic nestarají, jaká duše se toho času nosí v literárních salónech. Těm rouhavým povahám se asi zdá, že řečené salóny literární čpějí tak trochu po salónech krásy. Zdá se jim třeba, že snaha vychovávat čtenáře k občanským ctnostem a k jiným životním kladům připomíná barvivo à la Tizian, jež si v posledních společenských sezónách podrobilo šmahem všechny brunety i rusovlásky. Zdá se jim krátce, že je to móda, marnivost a věc pro ně neužitečná, neboť oni jsou od přírody zrzaví.

Tím chci říci, že tito básníci se starali o otázky sociální a národní z vlastní potřeby a dávno předtím, než byl dán k tomu povel.

Tím chci říci, že tito básníci viděli literaturu jako práci, která je ovlivňována tisícerými pracemi jinými, jako práci, která je právě tak autonomní jako závislá na všech skutečnostech.

Jiří Mahen je nejryzejším představitelem této skupiny a má před ostatními ještě tu výhodu, že mu bylo dopřáno ve zvýšené míře pocítovati časovou souvislost životního proudu: Byl moderní na přídí tradice, která se za ním šířila jako kužel.

Jiří Mahen nikdy nerozpojoval věci umění od věcí života.

Nechť byl v některých obdobích poznamenán určitými myšlenkovými směry, nechť byl impresionistou, nechť psal realistická dramata, byl vždy básníkem, jehož díla mají sotva přízvuk určitých škol. V podstatě šlo v nich vždy o poslání básníka. O tvorbu, o smysl národní, o potřebu *vzbudit v nitru diváka ozvěnu toho mohutného projevu života, toho vroucího a bolestného citění všelidských záhad, jež zachvacují vlastní básnickovu duši.*

Jiří Mahen se vrhá do díla bez požehnání literárních klik a jde mu vždycky o víc než o větu, či o dobrý zvuk rýmů či zdar scény. Je to básník, který nevytrhl své umění z kontextu života, který uhýbal před snadností a který nezaměřil svůj talent nikdy k úspěchu. Mahen se vždycky s odvahou vrhal právě tam, kde šlo o kůži, a jeho prohry jsou slavnější než snadná vítězství hýčkaných autorů.

Mahen je nadán nejdůležitější vlohou básnickou: zrakem. Vidí do hloubky a vidí dramaticky. Tato schopnost přivedla jej k dílu scénickému. Zdá se, že divadlo je pro Mahena jedním z nejdůležitějších pracovních úseků. Jeho *Nebe, peklo, ráj*, jeho *Janošík* a *Mrtvé moře* mají snad nejvášnivější tep dramatické krve a zároveň s ostatními jeho divadelními pracemi znamenají mohutný proud života. Dost možná, že tento život někdy překypuje, možná, že na některých místech prolomil ustálené zvyky a pravidla platná v oblasti divadelní, a možná, že tu a tam unesl ve svých peřejích i dramatika, ale působil vždycky jako síla a má schopnost rozezvučet v divácích palčivé znepokojení pro podstatu a smysl lidských věcí.